

Utbildningsnämnden

Uppföljning av grundskolors insatser för elever i omfattande behov av särskilt stöd

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar att notera informationen till protokollet.

Sammanfattning

En resurssamordnare på utbildningsenheten har under hösten 2017 besökt tolv grundskolor i Nacka som har beviljats tilläggsbelopp för elever i omfattande behov av särskilt stöd och som därmed har extraordinära stödinsatser. Besöken har omfattat observationer av undervisningssituationen samt samtal med elever, pedagoger, resurspersoner och skolledningen. Positiva slutsatser är att skolornas insatser oftast visar sig fungera väl och att eleverna utvecklas. Men för några av de yngre eleverna med komplexa behov fungerar det sämre på grund av att skolorna har svårt att möta behoven. En oroande slutsats är att beskrivna insatser i åtgärdsprogrammen inte alltid visar sig överensstämma med faktiska insatser.

Ärendet

Skollagens kapitel 3 reglerar bland annat skolans ansvar för elever i behov av särskilt stöd. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds om det kan befaras att kunskapskraven inte kommer att nås, trots att eleven har fått stöd i form av extra anpassningar. Om utredningen visar att eleven har behov av särskilt stöd ska eleven också få det. Skolan ska då utarbeta ett åtgärdsprogram i vilket behovet av särskilt stöd ska framgå och också hur det ska tillgodoses. Det ska också framgå när åtgärderna ska följas upp och utvärderas och vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. Eleven och

elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas. Rektor beslutar om åtgärdsprogrammet.

Skolorna kan ansöka om tilläggsbelopp¹ för elever som har omfattande behov av särskilt stöd. Kammarrätten i Göteborg har fastslagit att tilläggsbeloppet endast ska ges för extraordinära stödinsatser och inte sådana insatser som utgör särskilt stöd. Åtgärdsprogrammet ligger i Nacka till grund för beslutet om tilläggsbelopp och utbildningsenheten har uppdraget att följa upp och utvärdera besluten.

Bakgrund och metod

En resurssamordnare på utbildningsenheten har under hösten 2017 besökt tolv skolor som har beviljats tilläggsbelopp för tjugo elever i omfattande behov av särskilt stöd under de två senaste åren. Skolorna är både kommunala och fristående. Urvalet av elever har gjorts slumpmässigt och elevernas behov är av varierande grad.

Resurssamordnaren träffade först eleven och var med i undervisningssituationen, därefter elevens resursperson, pedagoger, specialpedagog, biträdande rektor och rektor för att samtala om vilka stödåtgärder skolan har satt in för den enskilda eleven och jämfört åtgärderna med åtgärdsprogrammet som låg till grund för beslutet om tilläggsbelopp.

Resultat

Skolornas insatser fungerar oftast väl

I samtalen ställdes frågor om skolans insatser varit till fördel för eleven; om eleven har utvecklats och om det blev som pedagogerna. Nästan alla tillfrågade svarade att eleven har utvecklats. De framgångsfaktorer som skolorna framhåller är:

- Samarbetet med vårdnadshavaren måste fungera
- Eventuell resursperson bör ha tillgång till handledning och arbeta i team E
- Eleven ska ha tillgång till ett grupprum för tillfällig undervisning när så behövs.
- Stödjande och förtroendeskapande åtgärder som innebär att
  - skapa trygghet för eleven
  - stärka självförtroendet så att eleven vågar pröva nytt
  - eleven ska uppleva sig sedd
  - tillhandahålla kompensatoriska hjälpmedel som stöd för elevens svårigheter
  - ha höga förväntningar på eleven.

Utbildningsenheten kan konstatera utifrån samtal och observationer att de insatser som skolorna gör för elever i omfattande behov av särskilt stöd är adekvata. Det har också skett en förändring från tidigare synsätt som inneburit att eleven tillbringat större delen av skoldagen i en mindre undervisningsgrupp, till att nu allt fler pedagoger nämner att eleven

---

¹ 10 kap 39§, första punkten SL. Tilläggsbelopp är skollagens benämning på den ersättning fristående skolor ges utöver grundbeloppet. I Nacka gäller terminologin också för kommunala skolor.

med självklarhet ska ha sin undervisning i klassrummet. Det innebär mycket för elevens sociala utveckling och eleverna vill också vara med övriga elever i sin klass. Undantaget är en grupp yngre elever med komplexa svårigheter, som beskrivs nedan.

Åtgärdsprogram och insats stämmer inte alltid överens

För resurssamordnaren är åtgärdsprogrammet ett viktigt dokument för att förstå omfattningen av insatserna för eleven och därmed kunna göra en välgrundad bedömning av tilläggsbeloppets storlek. När skolorna skriver resursansökan har de möjlighet att skriva fritext och i den texten framkommer ofta stödbehov som inte överensstämmer med skrivningarna i åtgärdsprogrammet, till exempel att eleven har behov av en resursperson under hela skoldagen.

Under samtalen har det framkommit att skolorna har satt in långt fler åtgärder än vad som uttrycks i åtgärdsprogrammen. Den vanligaste åtgärden är att en elev får mycket stöd av en resursperson på lektionerna, men också vid förflyttningar, på raster och i matsituationen. Det har också framkommit att elever har behov av stöd också på fritidshemmet, detta framkommer inte tydligt i åtgärdsprogrammet. Sällan står det i åtgärdsprogrammen om det stöd som ges inom det psykosociala området, till exempel stärkandet av elevens självkänsla och självförtroende. För flera av de elever som resurssamordnaren har följt upp har det framkommit att resurspersonen och/eller pedagoger ägnar mycket tid för att få eleven att komma till ro så att inlärning kan ske.

Utbildningsenheten bedömer att skolorna inte alltid följer åtgärdsprogrammet och inte heller har en strukturerad uppföljning av dem. Det blir därför svårt att följa upp åtgärderna och bedöma vilka insatser som ger resultat för elevens utveckling. De reella insatserna ska därför framgå av åtgärdsprogrammet och vara möjliga att följa upp och utvärdera.

För några av eleverna fungerar det ibland inte

För några få av de yngre eleverna med komplexa svårigheter har skolans insatser inte fungerat (förskoleklass till årskurs tre). Pedagogerna menar att eleverna har sådana komplexa svårigheter att skolans stödinsatser inte har fungerat. Dessa elever har utretts hos BUP och fått flera olika diagnoser.

Habiliteringens personal har stor kunskap om vilket stöd som eleven behöver. De kommer till skolan och gör observationer och ger konkreta råd om till exempel bildscheman, möblering, typ av möbel och andra praktiska detaljer som kan underlätta vardagen i skolan och på fritids. Skolans personal har regelbundna uppföljningar med habiliteringen. Elev och vårdnadshavare får också stöttning och vägledning av habiliteringen.

I Nacka finns inga skolor med en verksamhet som specifikt profilerar sig på att stödja elever med komplexa svårigheter. En vanlig åtgärd är att rektor beslutar att eleven ska placeras i

skolans särskilda undervisningsgrupp och om den insatsen inte fungerar beslutas oftast om en-till-en-undervisning med en resursperson som oftast inte är pedagog.

Det har i samtalen också framkommit att det finns en osäkerhet vem som har kostnadsansvaret för en elev som behöver omfattande hjälp med sin egenvård. I något fall har en sjuksköterska anställts för att garantera säkerheten för en elev. Enligt Socialstyrelsen är det den behandlande legitimerade yrkesutövaren inom hälso- och sjukvården som avgör vad som kan utföras som egenvård. Om till exempel en rektor anser att personalen i skolan inte kan hjälpa en elev med dennes egenvård på ett säkert sätt måste ansvarig inom hälso- och sjukvården tillsammans med skolan komma överens om hur man ska lösa situationen. Det är dock alltid hälso- och sjukvården som bedömer vad som är hälso- och sjukvård och vad som kan utföras som egenvård och det ska utgå från vad som är patientsäkert i varje fall.

Ekonomiska konsekvenser

Tilläggsbeloppen för elever i stort behov av särskilt stöd är totalt sett en mindre del av de ersättningar som betalas ut skolorna, knappt tolv procent i grundskolan. Tilläggsbeloppet är dock en viktig hjälp till skolorna för att delfinansiera det särskilda stöd som eleverna har behov av, vilket kan vara en stor kostnad för den enskilda enheten. Beslutet fattas utifrån de insatser som skolorna beskriver i åtgärdsprogrammet som därför måste vara tydligt utformat.

Konsekvenser för barn

Skollagen är tydlig med att om en utredning visar att en elev är i omfattande behov av särskilt stöd ska eleven också ges det. Det särskilda stödet ska ges oavsett om och hur stor ersättning skolan erhåller i form av tilläggsbelopp.

Lotta Valentin
Enhetschef utbildningsenheten

Lilian Lagerström
Resurssamordnare

Jill Salander
Expert gymnasieutbildning